

МЕТОДИКА, ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД

УДК: 376-056.26: 617.751.6] – 053.4: 376.016: 81':233

УДОСКОНАЛЕННЯ МОВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ СТАРШОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ В ПРОЦЕСІ ОЗНАЙОМЛЕННЯ З ДОВКІЛЛЯМ

Людмила Вавіна

В статті використано матеріали з практичного досвіду Т. О. Діденко, директора дошкільного навчального закладу № 191 Солом'янського району м. Києва, експериментальної бази лабораторії тифлопедагогіки

В статті з сучасних психолого-педагогічних позицій розглядається поняття «розвиток мовлення» у взаємозв'язку з розширенням та конкретизацією у старших дошкільників з порушеннями зору уявлень про предмети і явища навколишнього світу. Подано методичні рекомендації для педагогів спеціальних навчальних дошкільних закладів з питань забезпечення повноцінного мовленнєвого розвитку дітей, виховання у них інтересу до рідної мови, активізації її засвоєння.

Ключові слова: дошкільники з порушеннями зору, розвиток мовлення, ознайомлення з довкіллям, методичні рекомендації.

УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ РЕЧИ ДОШКОЛЬНИКОВ СТАРШЕГО ВОЗРАСТА В ПРОЦЕССЕ ОЗНАКОМЛЕНИЯ С ОКРУЖАЮЩИМ МИРОМ

В статье с современных позиций психолого-педагогического подхода рассматривается понятие «развитие речи» во взаимосвязи с расширением и конкретизацией представлений старших дошкольников с нарушениями зрения о предметах и явлениях окружающего мира. Представлены методические рекомендации для педагогов специальных учебных заведений по вопросам обеспечения полноценного речевого развития детей, воспитания у них интереса к родному языку, активизации его усвоения.

Ключевые слова: дошкольники с нарушениями зрения, развитие речи, ознакомление с окружающим миром, методические рекомендации.

IMPROVEMENT OF SENIOR PRESCHOOL CHILDREN'S SPEECH IN THE PROCESS OF FAMILIARIZATION WITH THE ENVIRONMENT

The concept of «the development of speech» in connection with the expansion and specialization of representations senior preschool children with vision impairments of objects and phenomena of the world is analysed in the article from the modern point of psycho-pedagogical approach. The methodical recommendations for teachers of special schools on ensuring the full speech development of children, nurturing their interest to the native language, on enhancing its absorption are offered.

Keywords: preschool children with visual impairments, speech development, familiarization with the environment guidelines.

У дітей з порушеннями зору старшого дошкільного віку на цьому етапі починає більше уваги приділятися формуванню уявлень про навколишній світ, які конкретизуються в слові. Частіше, ніж на попередньому віковому етапі, дошкільників ознайомлюють з творами художньої літератури. Вводяться нові види занять з навчання розповідання — складання розповідей з власного досвіду, з опорою на предметні та сюжетні малюнки, а також серії малюнків, на яких сюжет подається в розвитку. Водночас зменшується кількість занять з виховання звукової культури мовлення, оскільки діти на цей час, як правило, опановують правильну вимову всіх звуків рідної мови.

Навчання відбувається з врахуванням вікових особливостей, до числа яких слід відносити наступні:

- становлення особистісного типу спілкування, коли дитина оцінює все, що відбувається, відповідно до загальноприйнятих соціальних норм поведінки і приймає активну роль у спілкуванні;
- потреба у мисленнєвій діяльності; допитливості, що виявляється в численних питаннях, спрямованих на з'ясування взаємозв'язку предметів і явищ довкілля; у намаганнях формулювати певні висновки (умовиводи);
- поява стійкого інтересу до виконання складних завдань, здатності отримувати почуття задоволення від досягнутого результату. Якщо ж дитина не досягає очікуваного результату або заняття супроводжується негативно-емоційними переживаннями (склав казку чи придумав загадку, але не встиг її оприлюднити), то подібні заняття потрапляють до числа нецікавих для неї.

Розглянемо з врахуванням названих особливостей завдання, зміст і методику окремих розділів роботи вихователя спеціального дошкільного закладу з розвитку й удосконалення мовлення дітей з порушеннями зору в процесі розширення уявлень про предмети і явища довкілля.

У старшій групі відбувається поглиблення, уточнення і конкретизація в слові знань дітей про предмети довкілля, їх навчають характеризувати форму, розмір, колір, помічати індивідуальні особливості, наприклад, розташування і співвідношення окремих частин. Збагачуються уявлення дошкільників про матеріали, з яких зроблені ті чи інші речі. Як слушно вказує Л. І. Солнцева, мовлення у дітей з патологією зору не буде мати формального характеру лише в тому випадку, якщо у них сформовані уявлення, позначені словом.

Ознайомленню з предметами та їх якостями доцільно відвести як все заняття, так і окремі частини. В останньому випадку (приблиз-

но двічі на тиждень) словникова робота здійснюється у формі ігор і вправ тривалістю 4-6 хвилин.

Процес ознайомлення з предметами здійснюється за наступними етапами:

1. Початкове ознайомлення з предметом та його назвою.

2. Обстеження властивостей і ознак предметів, збагачення словника дітей назвами деталей предметів, матеріалів, з яких вони виготовлені, відтінків кольору (*світло-зелений, рожевий, темно-синій* та ін.), фізичних якостей і властивостей (*гладкий, м'який, пружний, видає мелодійний дзвін* та ін.).

3. Групування, узагальнення і найпростіша класифікація предметів. Формування видових понять (*стілець, цукерничка, шапка*) і родових (*меблі, посуд, головні убори*) з наступною класифікацією та диференціацією родових понять (*посуд чайний, столовий, кухонний*).

З метою збагачення і уточнення словника використовуються наступні методичні прийоми:

- вихователь називає предмет, дію, якість, інтонаційно виділяючи нове слово, і пропонує повторити його («*Так, мені також запам'ятався той скуйовджений горобчик, — говорить педагог. — Запам'ятали? Як я сказала про горобчика? Який він був?*»). Діти легше запам'ятають і швидше почнуть користуватися новим словом, якщо надалі воно закріплюватиметься в інших видах діяльності;
- дітям пропонують поміркувати над новим словом («*Стояв погідний осінній день, — починає вихователь свою розповідь і цікавиться: — Як ви думаєте, який був цей день?*»);
- дошкільникам пропонують на вибір декілька характеристик предмета (об'єкта) і пропонують, орієнтуючись на його зовнішній вигляд, вибрати ту, яка здається їм більш точною (*незграба — товстун — тюхтій, пустунка — бешкетниця — крутійка*).

До прийомів активізації словника, що найчастіше використовуються в роботі з дітьми дошкільного віку з порушеннями зору, можна віднести наступні:

- запитання до дітей: *Що це? Який? Що робить? Де? Коли? Як? Чому?*;
- словесні дидактичні вправи: *Хто скаже точніше? Хто помітив більше (ознак, деталей)? Хто розповість детальніше? Хто скаже по-іншому (вправа на підбір синонімів)? Назви протилежну якість, скажи навпаки (підбір антонімів).*

Під час ігор доцільно використовувати м'яч: «*Яблуко яке?*» — запитує вихователь і кидає м'яч дитині. «*Солодке*», — відповідає дитина.

на і повертає м'яч. *«Яблуко солодке і ... Яке ще?»* — педагог кидає м'яч іншій дитині. *«Ароматне (соковите, жовте, червоне)»*. Або вихователь кидає м'яч зі словами: *«Працює на будівництві, але не маляр»*. — *«Каменяр (штукатур, тесляр, водопровідник та ін.)»*, — відповідають діти;

- дидактична гра «Відгадай загадку». Бажано, щоб вихователь не лише загадував дітям загадки, а й спонукав їх придумувати свої загадки, орієнтуючись на малюнок, предмет, ситуацію тощо.

Різновидом цієї гри є гра «Вершки-корінці». Діти за вершком (бадиллям) впізнають овоч або ж до овочів підбирають вершки. Щоб увага дітей не розпорошувалася, доцільно загадування-відгадування супроводжувати хорovým повторюванням запитань: *«Корінь-корінець, чи це твій вершок?»*, *«Вершок-вершок, де твій корінчик?»* (водночас діти вправляються і в закріпленні вимови звука *р*);

- дидактичні ігри на групування і класифікацію предметів. Вони можуть бути словесними і з використанням наочного матеріалу Як приклад, можна назвати наступні ігри: *«Що зайве?»*, *«Назви одним словом»*, *«Нічого не забудь»*, *«Продовж сам»*, *«Кожний малюнок на своє місце»* (на фланелеграфі).

Пам'ятаючи, що основою групування і класифікації є порівняння, в роботі з дітьми необхідно використовувати ігри типу «Схожі — несхожі» (апельсин і лимон, корова і кінь, береза і дуб). Під час формування вміння порівнювати увагу дітей обов'язково звертають на виділення ознак схожості і насамперед головної ознаки — приналежності до певного виду (*Це фрукти, це тварини, це дерева*);

- ігри-небилиці типу «Що не так?». Наприклад, вихователь розповідає: *«Повернувшись з прогулянки до весняного лісу, Дмитрик подарував бабусі букет з жовтого і червоного листя»*. *Що не так?»*.

У старшій групі у дітей накопичуються уявлення про сезонні зміни в живій і неживій природі. На прогулянках вони спостерігають за тваринами і птахами, доглядають рослини. На заняттях накопичені дітьми враження уточнюються і систематизуються, зокрема, на підсумкових заняттях в кінці року: *«Що ми знаємо про птахів?»*, *«Що ми дізналися про риб?»* тощо.

Продовжується виховання звукової культури мовлення дітей. З цією метою 1-2 рази на тиждень на заняттях з розвитку мовлення проводяться ігри та вправи, спрямовані на вироблення чіткої вимови звуків (дикції), мовленнєвого дихання та інтонаційної виразності мовлення. Ці та інші вміння легше формуються в процесі диференціації звуків, які найчастіше діти змішують: шиплячих і свистячих

(ш-с, ж-з, ч-ц, щ-сь), дзвінких і глухих (в-ф, з-с, ж-ш, б-п, д-т, г-к), звуків л і р, а також твердих і м'яких звуків (д-д'ь, л-л'ь).

Більшість старших дошкільників з порушеннями зору правильно вимовляють всі звуки рідної мови. Проте у деяких з них може мати місце такий недолік, як нечітка вимова шиплячих і сонорних звуків. Над подоланням цього недоліку працює переважно логопед, а вихователь закріплює правильну вимову цих звуків у процесі своїх занять. Необхідно також вправляти дітей у чіткій вимові звуків у будь-якій позиції (на початку, всередині, наприкінці слова), звертати увагу на те, як вони вимовляють багатоскладові слова зі збігом кількох приголосних.

Відомо, що вимова слів і фраз пошепки вимагає більш чіткої артикуляції звуків. Подібні завдання слід обов'язково включати в заняття з виховання звукової культури мовлення. Доцільно використовувати «шепітне мовлення» під час вивчення напам'ять, коли діти вивчають вірш з голосу педагога. Цей прийом сприяє кращому запам'ятовуванню тексту і виробленню правильної вимови всіх звуків.

Чітка, правильна вимова звуків забезпечується добре розвинутим мовленнєвим слухом. На цьому віковому етапі особливу увагу слід звернути на вдосконалення його найважливішого компонента — фонематичного слуху, тобто здатності відрізнити один звук від іншого. З метою формування слухової уваги доцільними є вправи типу «Хто почує більше?»: вихователь за ширмою грає на різних музичних інструментах, стукає молоточком, шелестить папером тощо, а діти впізнають якомога більше звуків.

На заняттях з розвитку мовлення відпрацьовується також мовленнєве дихання. Під час вимовляння довгих фраз діти нерідко порушують плавність мовлення, вдихаючи повітря, закінчуючи речення на видиху. Через це їм пропонується неголосно, протяжно, на видиху і якомога триваліше вимовляти звуки *и, у*, звукосполучення *ау*, слово *вухо*. Доцільно використати прийом змагання: між дівчатками і хлопчиками; між дітьми різних столів тощо.

Вдосконаленню мовленнєвого дихання сприяє також промовляння скоромовок. Їх вивчають завчасно, щоб на занятті дошкільники змагалися у їх швидкому і чіткому промовлянні. Але перед тим слід нагадати дітям текст, потім вони мають проговорити його кілька разів хором у різному темпі.

В старшій групі дошкільники засвоюють інтонаційні засоби виразності: їх привчають регулювати висоту і силу голосу, темп мовлення, дотримувати паузи і смислові наголоси. Сприятливими для цього є перекази прослуханих розповідей прочитаних вихователем художніх творів, ігри-драматизації та ігри-інсценування, чи-

тання напам'ять. У позанавчальний час і під час занять вихователь виробляє у дітей такий темп мовлення, при якому окремі слова і фрази звучать особливо чітко. Паралельно навчає своїх вихованців прискорювати або сповільнювати темп мовлення залежно від змісту висловлювання.

Наступним напрямком роботи з розвитку мовлення старших дошкільників з порушеннями зору є формування граматичних уявлень і навичок. Ця робота проводиться щотижня. На цьому віковому етапі на перший план виступає вдосконалення синтаксичного боку мовлення, засвоєння способів словотворення всіх частин мови, засвоєння одиничних форм, виключень.

У методиці розвитку мовлення дошкільників традиційно намітилися наступні напрямки роботи: 1) будувати навчання на заняттях таким чином, щоб у дитини була можливість для самостійних висловлювань — щось пояснити, вихователю і одноліткам, у чомусь їх переконати тощо. Саме ці мотиви для спілкування забезпечують найбільш складні варіанти висловлювань; 2) вводити до активного словника дітей мовні засоби, за допомогою яких можна з'єднувати структурні частини роздумів (*тому що, але ж*), конкретизувати думку (*наприклад, ось*), узагальнювати сказане (*ніколи, завжди*); 3) приділяти особливу увагу організації тих видів самостійної діяльності дітей, які найбільш стимулюють їх до висловлювань.

Забезпечити умови для пояснень і доказів, для найпростіших висновків можна практично на всіх заняттях з розвитку мовлення, особливо під час висловлювань, бесід за змістом прослуханих художніх творів. Вихователь має контролювати не лише зміст відповіді, а й її мовленнєве оформлення, наприклад, відзначити, що дитина правильно відповіла на його запитання, але не зробила висновку або не довела свою думку.

Дошкільників слід навчати відповідати на запитання з приводу причинно-наслідкових і часових залежностей. При кожній нагоді слід показувати різницю між питаннями типу «*Чому відбулася подія?*» і типу «*Чому ти так думаєш?*». У першому випадку відповідь дитини має бути націлена на пошук причини, в другому — на доказ своєї думки.

Аналізуючи дитячі висловлювання, вихователь має звертати увагу не лише на неправильність сконструйованих речень, а й на наявність (або відсутність) в них складносурядних речень з підрядними цілі, причини, місця і часу, а також прикметникових і дієприкметникових зворотів.

У вживанні речень із сурядним і підрядним зв'язком дітей вправляють за допомогою прийому «Доповни (закінчи) речення»:

Вже прийшла весна, тому що... Ми зателефонували мамі, щоб... Ми зателефонували мамі тоді, коли...

Діти старшого дошкільного віку рідко вживають у мовленні речення з дієсловами умовного способу, а якщо й використовують їх, то найчастіше з помилками. Через це педагогу потрібно спонукати дітей висловлюватися на такі теми, як наступні: «Якби я був художником...», «Якби я був вихователем...», «Якби я був чародієм...» та ін., позитивно оцінюючи їх добрі та сміливі наміри, бажання порадувати своїх близьких.

Спілкуючись з дорослими, вслуховуючись в їх мовлення, дитина збагачує свій запас синтаксичних моделей і намагається використовувати їх самостійно. При цьому нерідко припускається різного роду помилок, у тому числі порушення узгодження, спотворення причинно-наслідкових відношень та ін. Помилки у мовленні дітей виправляються відразу з їх появою. Проте необхідні й спеціальні вправи, приміром, наступні:

- придумування означень до слова і за ним формування на цій основі завершеного речення: «Сьогодні день...» — говорить вихователь і замовкає. «Весняний, сонячний, теплий...» — продовжують діти. «Як можна сказати про це повним реченням?» — «Сьогодні надворі весняний, сонячний, теплий день»;
- відповіді на запитання типу: визначити, про кого можна так сказати: «Сірий, пухнастий, вусатий, з лапками-царапками. Хто це?» — «Котик». Придумування дітьми загадок за аналогією з даним зразком, з опорою на наочність і без неї, на основі спостережень під час прогулянок, спостережень за змінами в природі тощо.

Для успішного засвоєння старшими дошкільниками морфологічних засобів рідної мови необхідно виховувати у них увагу до звукового боку слова, до звучання граматичної форми; добирати спеціальний мовленнєвий матеріал, який допоможе дитині в звуковому оформленні тої чи іншої граматичної категорії. Збагачення знань дітей морфологічними засобами словотворення сприятиме опануванню ними як звуковою культурою мовлення, так і уявленнями про сполучуваність морфем як граматичних елементів слова. Хоча дошкільники ще неспроможні самостійно виділяти в слові морфему, але здатні підмітити її значення, якщо звертати на це їхню увагу. Розглянемо деякі види роботи, доступні дітям з порушеннями зору на цьому етапі навчання.

1. Дітям пропонують подумати над тим, що означає те чи інше слово: *холодильник* — виробляє і зберігає холод; *всюдихід* — може пройти скрізь, по будь-яких дорогах і т. ін.

2. За завданням вихователя діти утворюють від даного слова однокореневі слова (*лис — лисиця — лисичка — лисеня — лисячий; дуб — дубок — дубовий — дубрава; сад — садок — садочок — садити — садівник* і т. ін.). Педагог пояснює, що подібні значення слів можуть виражатися різними морфологічними елементами.

3. Вихователь допомагає дітям усвідомити, що в кличці тварини (назві предмета) можуть відображатися особливості її зовнішності, наприклад, *«Цей котик чорного кольору, пухнастий. Його можна кликати Чорниш, Пушок»*.

4. Дітей вправляють в утворенні за аналогією різних частин мови: іменників (*хлібниця — цукерниця — супниця; велосипедист — футболіст — шахматист*); дієслів (*прийшов — прилетів — прибіг — приповз; прийшов — зайшов — вийшов*); прикметників (*синьоокий — темноокий — зеленоокий*) тощо.

5. Дітей вправляють у вживанні невідмінюваних іменників та іменників середнього роду (*фойє, кафе, піаніно* та ін.).

6. Дітей вправляють в утворенні порівняльного ступеня прикметників (*«Подорожувати одному цікаво, а з друзями (як?) — цікавіше»*).

7. Дітей ознайомлюють з деякими випадками переносу наголосів (*вовк — на вовкові, земля — землю* та ін.).

Щотижня проводяться й заняття з розповідання. Оскільки всі види роботи з розвитку зв'язного мовлення однаково важливі на даному етапі навчання, кількість занять розподіляється між ними прирізно порівну. Розкриємо далі окремі особливості методики навчання кожному з видів розповідання.

Переказ. Дітей старшого дошкільного віку необхідно навчити вільно, послідовно, виразно передавати зміст невеликих казок і оповідань без допомоги (запитань) вихователя. Попередньо він має сам добре вивчити твір, обраний для переказу, визначити, що діти зрозуміють самостійно, що їм потрібно пояснити, проаналізувати мову твору, відмітити описи, вживані епітети, порівняння, на які слід звернути увагу дітей.

Важливим етапом в роботі над переказом є бесіда за змістом твору. Для неї необхідно продумати запитання (не більше 5-7), щоб переконатися в тому, що діти достатньо повно усвідомили зміст, виявити, які епізоди потребують повторного перечитування. Доцільно повторити з дітьми хором деякі влучні вирази, порівняння, словосполучення, довідатись, про що нове і цікаве вони дізналися з прослуханого твору. Це полегшує запам'ятовування змісту, активізує увагу і самостійне мовлення маленьких слухачів. Корисно задати кілька запитань, які змушують дітей пригадати окремі епізоди, факти, співставити їх. Пошук відповіді активізує і думку, і мовлення,

а головне, підтримує стійкий інтерес до змісту і мови твору, стимулює дітей якнайкраще переказати його.

Доцільно також в кінці заняття організувати інсценування окремих епізодів або й твору в цілому.

Описові розповіді про іграшки і предмети. Заняття з розгляду та опису іграшок є одним з найцікавіших для дітей дошкільного віку, але у дітей з порушеннями зору вони викликають певні труднощі через зорову недостатність. Як свідчить практика, вихователі дошкільних закладів неохоче ставляться до цього виду розповідання і рідко їх проводять, їм часто буває важко знайти мотив, який би переконав дітей у важливості навчитися описувати об'єкти.

Об'єктами описів у цей період можуть слугувати набори посуду, предмети одягу, овочі і фрукти, окремі рослини, тварини, птахи тощо. З-поміж прийомів навчання використовуються зразок опису вихователя, складання плану розповіді, опис одиничного предмета і групи споріднених предметів та інші.

Дуже важливо на такому занятті забезпечити атмосферу невимушеного спілкування, створити умови для збагачення мовлення дітей різними формами висловлювання, спонукати їх до опанування засобів спілкування в різноманітних життєвих ситуаціях, задовольнити допитливість старших дошкільників, їх зростаючу потребу у розумовій діяльності.

Заняття з опису предметів потрібно будувати з опорою на мотиви, близькі й зрозумілі дітям 6-7 років, створюючи умови для того, щоб кожна дитина мала над чим подумати і прийняти рішення. Наприклад, вихователь пояснює: «Наш дитячий садок вирішив придбати для молодших груп нові чашки. На моєму столі зразки посуду, який можна зараз придбати в магазині. Я прошу вас подивитися на ці зразки і порадити, які чашки краще придбати для малюків. Роблячи вибір, врахуйте: чашки мають бути легкими, зі зручною ручкою, красивими».

Практика свідчить, що, вирішуючи подібні завдання, дошкільники виявляють мовленнєву активність, наводять обґрунтовані докази, використовуючи складні мовленнєві конструкції зі сполучниками *щоб, тому що, для того щоб*.

Доцільними для досягнення навчальної мети є заняття-екскурсії, заняття-виставки (малюнків, моделей одягу, зібраного на прогулянках роздаткового матеріалу тощо), складання розповідей у формі листів (хворому товаришеві, друзям з інших міст) тощо.

Описові розповіді за картинами і малюнками. В старшій групі для цього виду розповідання використовуються не тільки великі, настінні картини, а й менші, настільні малюнки. Впродовж року

проводиться заняття за трьома-чотирма настінними картинами з сюжетами про пори року, з життя дітей, людей, тварин.

Знайомство з сюжетною картиною і розповідання здійснюються на одному занятті. В першому півріччі, розглядаючи з дітьми картину, педагог навчає їх характеризувати місце і час дії. Надалі головним його завданням стає заохочення прагнення дитини побачити картину по-своєму і розповісти про неї так, щоб не копіювати відповіді інших дітей.

Підготовка дошкільників до сприймання картини проводиться по-різному: дітям пропонуються питання, які спонукають до роздумів (давши можливість дітям висловитись, педагог говорить, що відповіді на його питання може дати картина, яку вона їм зараз покаже); вихованці слухають музику (наприклад, перед розглядом картини «Осінній день» можуть звучати музичні твори про осінь); вихователь читає невеликий поетичний твір про зимову природу під час роботи за картиною «Зимові розваги» тощо.

Повнота і змістовність сприймання картини значною мірою зумовлюється бесідою в процесі її розглядання. Щоб діти зрозуміли зміст картини, щоб вона викликала у них позитивний емоційний відгук, вихователь має передбачити різноманітні запитання і завдання, які б допомогли їм зрозуміти сутність картини, її назву, основну тему. У старшій групі робота над назвою картини може включати 2 типи завдань: а) придумати назву до картини, по можливості точніше відображаючи її тему, порівняти її з авторською назвою; б) вибрати назву картини з кількох варіантів, запропонованих вихователем, обґрунтувати свій вибір.

Бесіда повинна також включати запитання, що вимагають відповідей-описів (зображених об'єктів, дій, пейзажу), відповідей-роздумів, доказів. Вони змушують дитину порівнювати і співставляти факти, робити висновки, конструювати речення. Даючи свою оцінку зображеному на картині, вони змушені використовувати складні синтаксичні конструкції, що надзвичайно важливо для їхньої підготовки до навчання в школі.

Література

1. Вавіна Л. С. Розвиток усного зв'язного мовлення дошкільників / Л. С. Вавіна // Особливості розвитку дітей дошкільного віку з порушеннями зору: наук. – метод. посіб. – Частина І. – К. : Педагогічна думка. 2012. – С. 17-30.
2. Вавіна Л. С. Сучасні концептуальні підходи до формування мовленнєвої компетенції дошкільників з порушеннями зору / Л. С. Вавіна // Соціально-психологічні проблеми тифлопедагогіки: зб. наук. праць. – Вип. 6 (14). – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. – С. 16-25.
3. Новичкова И. В. Логопедическая работа со старшими дошкольниками, имеющими нарушения зрения / И. В. Новичкова // Дефектология. – 1994. – № 4. – С. 71-76.

4. Свиридюк Т. П. О готовности детей с нарушениями зрения к школьному обучению: Обучение и воспитание дошкольников с нарушениями зрения / Т. П. Свиридюк // Под ред. М. И. Земцовой. — М. : Просвещение, 1978. — С. 82-89.
5. Солнцева Л. И. Значение дошкольного воспитания в коррекции недостатков психического развития детей с нарушениями зрения / Л. И. Солнцева. // Дефектология. — 1983. — № 4. — С. 54-59.
6. Федоренко С. В. Особливості методики навчання грамоти дітей зі зниженим зором / С. В. Федоренко. — К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2004. — 66 с.

УДК: 37.018.1.042-056. 26: 616. 28-008.14 + 37.018.1.035: 331]- 053.4

Рецензент:
Шевченко В. М.,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник

ВИХОВАННЯ НАВИЧОК САМООБСЛУГОВУВАННЯ, ПРАЦІ В ДОШКІЛЬНИКІВ З ПОРУШЕННЯМ СЛУХУ

Ніна Максименко

В статті йдеться про навчання самообслуговуванню та праці дошкільників з порушенням слуху, розкривається поступове прищеплення елементарних і більш складних умінь і навичок, а також про особливості їх виховання у різних вікових групах дітей та підготовку їх до школи й самостійної діяльності.

Ключові слова: дошкільники з порушеннями слуху, самообслуговування.

ВОСПИТАНИЕ НАВЫКОВ САМООБСЛУЖИВАНИЯ, ТРУДА ДОШКОЛЬНИКОВ С НАРУШЕНИЯМИ СЛУХА

В статье речь идет об обучении самообслуживания дошкольников с нарушениями слуха, раскрывается постепенное привитие элементарных и более сложных умений и навыков, а также об особенностях их воспитания в разных возрастных группах детей и подготовки их к школе и самостоятельной деятельности.

Ключевые слова: дошкольники с нарушениями слуха, самообслуживания.

NURTURING THE CHILDREN WITH HEARING IMPAIRMENTS THE SKILLS OF SELF-SERVICE AND LABOUR

The article refers to the teaching the preschoolers with hearing impairments skills of self-service, reveals the gradual inculcation of basic and more advanced skills, as well as the characteristics of their education in different age groups and preparing them for school and independent activities.

Keywords: preschool children with hearing impairment, skills of self-service.

Трудове виховання маленьких громадян починається вже з перших років життя під час перебування в дошкільному закладі. Підготовка дошкільника до самостійної трудової діяльності є одним із завдань дитячої установи. При організації педагогічного процесу